

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СТУПАК СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 664.6:658.589

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Кублікова Тетяна Борисівна,
Одеський національний економічний університет,
проректор з науково-педагогічної роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Лазарєва Євгенія В'ячеславівна,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України,
старший науковий співробітник відділу розвитку
підприємництва

кандидат економічних наук, доцент
Донець Любов Іванівна,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
професор кафедри прикладної економіки

Захист відбудеться « 19 » лютого 2013 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти, науки молоді та спорту України за адресою:
65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий « 18 » січня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний період економічного розвитку України потребує переходу до інноваційного типу господарювання. Однак тривала фінансово-економічна криза призвела до значного скорочення витрат підприємств на науково-дослідну діяльність, зниження рівня державної підтримки інноваційної сфери. Так, за період з 2007 по 2010 рік обсяги інвестицій, що спрямовуються на проведення досліджень і розробок щодо реалізації державних (регіональних) програм, зменшилися з 30448,1 тис. грн. до 763,4 тис. грн. (у 40 разів).

Реалізація інноваційної за цей період продукції зростає тільки на 5,5%. Це стосується показників реалізації вдосконаленої продукції. Частка продукції, яка реалізується за межами України, при цьому зменшилася на 13,88%.

Практично єдиним джерелом фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств у харчовій промисловості є власні кошти виробників, питома вага яких стрімко зростає з 70% у 2005 році і більше 90% у 2011 році. Незначна частина коштів (5,7%) спрямовується підприємствами на придбання нових технологій.

За таких умов підвищення конкурентоспроможності підприємств хлібопекарської галузі потребує орієнтації на довгострокове співробітництво всіх учасників інвестиційно-інноваційних процесів із науково-дослідними центрами, інвестиційними організаціями і державними структурами на основі формування високотехнологічних науково-виробничих комплексів.

Теоретичні та методологічні аспекти організації інвестиційно-інноваційних процесів знайшли відображення в наукових працях Р. А. Фатхутдінова, П. Н. Завліна, Л. Є. Мінделі, Л. І. Федулової, В. П. Соловйова, С. М. Ілляшенко, Л. М. Огольової, А. Є. Абрамешина, Л. І. Михайлової, Є. В. Лазаревої та ін. Питання фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів і формування дієвих механізмів інвестування інновацій розглядали О. І. Амоша, С. В. Валдайцев, Ю. В. Яковець, Ю. М. Бажал, О. Д. Василик, М. І. Долішній, О. О. Лапко, С. Д. Ільєнкова, А. І. Пригожин, Н. І. Лапін, П. Н. Завлін, І. Т. Балабанов, А. І. Яковлєв, А. В. Гриньов, Н. В. Шелюбська, Д. І. Кокурін, М. І. Туган-Барановський, Й. Шумпетер, Е. Менсфілд, Б. Санто, Б. Твісс та ін.

Водночас потребують більш детального розгляду питання формування нових підходів до організації і розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на хлібопекарських підприємствах, дослідження механізмів та інструментів їх інвестиційного забезпечення в сучасних умовах господарювання. Зростаючі потреби в поглибленні теоретичних, методичних та практичних напрацювань у напрямку трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі, з урахуванням специфіки їх функціонування, визначили вибір теми, мети, завдань дисертаційної роботи та зумовили актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри менеджменту організацій та ЗЕД Одеського національного економічного університету за темами «Розвиток організаційного потенціалу менеджменту в Україні» (державний

реєстраційний номер 0107U002597) і «Методологія та практика стратегічного управління розвитком сучасних організацій» (державний реєстраційний номер 0110U008073).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методологічних засад трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі та визначенні дієвих інструментів їх фінансового забезпечення.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання комплексу завдань:

- узагальнити основні теоретичні положення щодо сутності інвестиційно-інноваційного процесу;
- провести систематизацію основних поколінь моделей інвестиційно-інноваційного процесу;
- проаналізувати інтеграційні форми організації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств;
- дослідити сучасні інструменти фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств і визначити специфічні особливості їх застосування в національних умовах;
- провести аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, джерел їх фінансування на підприємствах України та їх особливостей у хлібопекарській галузі;
- дослідити регіональну специфіку впровадження інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі;
- розробити загальні положення створення кластера підприємств хлібопекарської галузі на основі комплексного підходу до формування регіональних кластерів;
- розробити модель узгодження економічних інтересів підприємств, що входять у кластер;
- сформулювати методичні засади реалізації механізму венчурного фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств в інтегрованих структурах.

Об'єктом дослідження є інвестиційно-інноваційні процеси та їх трансформація на підприємствах хлібопекарської галузі.

Предмет дослідження – комплекс теоретичних положень та методичних підходів щодо трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: метод теоретичного узагальнення (при уточненні категорій «інвестиційно-інноваційна діяльність», «інвестиційно-інноваційний процес», «кластер»), метод класифікації (при визначенні основних класифікаційних ознак інноваційних кластерів), факторного аналізу (при визначенні інтенсивності інвестиційно-інноваційних процесів підприємств хлібопекарської галузі), порівняльного аналізу (при дослідженні фінансово-економічного стану підприємств-виробників хлібопекарської продукції для формування регіонального інноваційного кластера на їх основі), ситуаційного аналізу (при дослідженні галузевих особливостей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів та джерел їх

фінансування на підприємствах України), експертних оцінок (для оцінювання ключових регіональних чинників у межах окреслених секторів ланцюга створення цінності хлібопекарської продукції щодо спроможності галузі до кластеризації), кореляційно-регресійного аналізу (при визначенні напрямків розвитку кластерного підходу в хлібопекарській галузі); економіко-математичні методи (при розробці моделі узгодження економічних інтересів підприємств, що входять у кластер).

Статистичну і фактологічну основу дослідження становлять матеріали Державного комітету статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, матеріали статистичної звітності хлібопекарських підприємств України, законодавча та нормативна база. Поряд зі статистичними даними інформаційну базу дослідження доповнюють аналітичні документи, доповіді, економічні огляди, дисертації, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, відомчі видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень та методичних підходів трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі. Найважливіші результати проведеного дослідження, які характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано економіко-математичну модель узгодження економічних інтересів у структурах кластерного типу, у якій вирішального значення набуває принцип розподілу компенсації серед взаємодіючих підприємств пропорційно до їх витрат;

удосконалено:

- комплексний підхід щодо формування регіональних кластерних бізнес-асоціацій, в основу якого, на відміну від існуючих, покладено принципи державно-приватного партнерства;

- модель інвестиційно-інноваційного процесу, у якій, на відміну від традиційних, забезпечення і підвищення ефективності зумовлюється взаємодією держави, науки і бізнесу;

- інструменти фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів підприємств у кластері, які, на відміну від існуючих, уможливають використання механізму венчурного фінансування за рахунок створення державно-приватних регіональних венчурних фондів;

набули подальшого розвитку:

- систематизація специфічних характеристик, які покладено в основу базових ознак у запропонованій класифікації інноваційних кластерів, що, на відміну від існуючих, дозволяють доповнити їх групування за глибиною інноваційних змін, структурою зв'язків, особливостями формування інноваційного кластера;

- методичний підхід до оцінювання та відбору підприємств у кластер на підставі розробки критеріїв відбору, які, на відміну від існуючих, ураховують особливості розвитку інтеграційних процесів у хлібопекарській галузі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані теоретичні і методичні положення у дисертаційній роботі доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій відносно трансформації інвестиційно-

інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі на засадах кластерного підходу і формування дієвих інструментів їх фінансування за рахунок створення державно-приватних регіональних венчурних фондів. Обґрунтовані і розроблені в дисертації теоретичні, методичні положення, висновки та рекомендації впроваджено у практичну діяльність КП «Южненська паляниця» (акт впровадження № 138 від 05.11.2012 р.), ПАТ «Одеський коровай» (акт впровадження № 1206 від 29.10.2012 р.) – щодо застосування моделі узгодження економічних інтересів підприємств у структурах кластерного типу; використання методичного підходу до оцінювання та відбору підприємств у кластер.

Результати проведеного дослідження використані також у навчальному процесі в Одеському національному економічному університеті при викладанні дисциплін «Менеджмент», «Основи менеджменту та ОПМ», «Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства», «Інноваційний менеджмент» (довідка № 01-17/2145 від 23.11.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, представлені в дисертації, отримані автором самостійно. З публікацій, які написані в співавторстві, використані лише ті результати, які отримані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження апробовані та отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях: Міжнародна молодіжна науково-практична конференція «Проблеми підвищення господарювання на макро- і мезоекономічному рівні» (м. Одеса, 2008 р.); II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах» (м. Одеса, 8 жовтня 2010 р.); II Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання теорії та практики менеджменту» (м. Луганськ, 16-18 березня 2011 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» (м. Луцьк, 19-20 травня 2011 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Хмельницький, 22-25 травня 2011 р.).

Публікації. За результатами дисертації опубліковано 21 наукову працю (загальним обсягом 8,6 д.а., із них 8,0 д.а. належать особисто автору), у тому числі одна колективна монографія (особисто автору належить 0,4 д.а.), 14 статей опубліковано в наукових фахових виданнях (особисто автору належить 5,98 д.а.) та 6 публікацій (загальним обсягом 1,62 д.а.) в інших виданнях.

Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, викладених на 264 сторінках комп'ютерного тексту, з них 189 сторінок – основний текст. Список використаних джерел складається з 271 найменування і розташовано на 25 сторінках, 12 додатків подано на 49 сторінках. Матеріали дисертаційної роботи містять 48 таблиць (50 сторінок), 30 рисунків (19 сторінок).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, наведено зв'язок роботи з науковими програмами, представлено дані про апробацію результатів та основні публікації.

У першому розділі «**Теоретичні основи трансформації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств**» узагальнено та доповнено теоретичні засади формування інвестиційно-інноваційного процесу; розглянуто підходи щодо побудови моделей інвестиційно-інноваційних процесів підприємств; досліджено форми організації інвестиційно-інноваційних процесів в Україні; визначено сучасні інструменти фінансування інвестиційно-інноваційних процесів.

Дослідження основних теоретичних положень щодо сутності інвестиційно-інноваційного процесу дозволило встановити, що характерним для нього є залучення широкого кола учасників, їх постійна співпраця і перетин інтересів. Інвестиційно-інноваційний процес має забезпечити зростання структурної цілісності і підвищення ефективності взаємодії учасників інвестиційно-інноваційної діяльності: науковців, державних представників, виробників, інвесторів і споживачів. Такий підхід реалізується у рамках системи управління процесом взаємодії учасників інвестиційно-інноваційної діяльності і потребує формування інвестиційно-інноваційного процесу на основі управління потоками виробничих факторів, інвестиційних потоків і потоків науково-технічних та організаційних змін. На підставі цього запропоновано розглядати інвестиційно-інноваційний процес як інтегровану сукупність ресурсних потоків і управлінських процедур, опосередковану багаторівневими техніко-економічними й організаційно-управлінськими відносинами між суб'єктами господарювання, що визначають ступінь сприйнятливості підприємства до науково-технічних змін і рівень мобільності використання інвестиційних ресурсів.

Аналіз наукових доробок стосовно вдосконалення моделей інвестиційно-інноваційного процесу показав, що їх розвиток відбувався в напрямку ускладнення від простих лінійних до більш складних діалогових моделей. Доведено, що в сучасних умовах обмеженості інвестиційних ресурсів запорукою успішності інвестиційно-інноваційного процесу українських підприємств є поєднання стадій інноваційних розробок з етапами їх фінансового забезпечення, що має реалізовуватися шляхом розширення джерел фінансування, їх комбінацією і застосуванням етапності інвестиційних вкладень. На основі вказаного запропоновано модель інвестиційно-інноваційного процесу, яка заснована на інтеграції його учасників шляхом довгострокового співробітництва виробничих підприємств із науково-дослідними організаціями і приватними інвестиційними структурами за підтримки держави. При цьому важливого значення набуває встановлення вертикальних і горизонтальних зв'язків між учасниками інвестиційно-інноваційного процесу на всіх етапах його реалізації шляхом утворення стратегічних альянсів і промислових об'єднань підприємств, формування робочих груп усередині підприємства за основними стадіями інвестиційно-інноваційного процесу.

У рамках дослідження практичного досвіду формування успішних інноваційних систем провідних країн світу встановлено схильність до концентрації їх науково-технічного потенціалу на обмежених територіях. Доведено, що однією з найбільш поширених форм взаємозв'язку підприємств у процесі інвестиційно-інноваційної діяльності виступають кластерні об'єднання. Досягнення високих показників розвитку на основі кластеризації підприємств відбувається шляхом застосування міжгалузевого підходу до політики регіонального розвитку, зниження протиріч між продуктивністю і зайнятістю, встановлення тісного зв'язку між основними його учасниками (влада, бізнес, ВНЗ, дослідні організації та ін.).

Узагальнення специфічних характеристик, що визначають інноваційні кластери поміж інших угруповань, уможливило запропонувати їх класифікацію на базі десяти класифікаційних ознак, які доповнили їх групування за глибиною інноваційних змін, структурою зв'язків, особливостями формування інноваційного кластера.

На підставі аналізу вітчизняного досвіду формування кластерних структур визначено, що створення і розвиток національних конкурентоспроможних кластерів стримується неефективним державним регулюванням процесів інноваційного розвитку; низькою інвестиційно-інноваційною активністю українських промислових підприємств; недостатністю і нерозвиненістю основних джерел фінансування кластерних проектів, в т.ч. низьким рівнем венчурних інвестицій. Доведено, що сьогодні у створюваній вітчизняній інноваційній системі формуються інноваційні кластери «подвійної спіралі», які репрезентують взаємодію «держава-наука», «держава-бізнес», «наука-бізнес». Встановлено, що визначальним чинником успішності інвестиційно-інноваційних процесів кластерних структур є формування моделі «потрійної спіралі», яка поєднує інтереси держави, науки і бізнесу.

Результати дослідження інструментів фінансування інвестиційно-інноваційних процесів свідчать про надання активної державної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності у розвинутих країнах, здійснення державного фінансування інноваційної сфери, підвищення ролі банківського і венчурного капіталу, розвиток науково-дослідної та інвестиційної інфраструктури, створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату. Визначено, що обмежений доступ до кредитних ресурсів, коштів інноваційних фондів, скорочення іноземного інвестування вітчизняних підприємств сприяє подальшому розвитку механізму венчурного фінансування інвестиційно-інноваційних процесів, який базується на принципах державно-приватного партнерства.

У другому розділі **«Особливості розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі»** проведено аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, джерел їх фінансування на підприємствах України та їх особливостей у хлібопекарській галузі, виявлено регіональну специфіку впровадження інвестиційно-інноваційних процесів на хлібопекарських підприємствах, досліджено передумови розвитку інтеграційних процесів підприємств хлібопекарської галузі Одеського регіону на засадах кластерного підходу.

Однією з найбільш динамічних галузей промисловості України є харчова галузь. Дослідження тенденції розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на

підприємствах галузі продемонструвало підвищення їх інноваційної активності майже на 12% за період 2007-2011 рр. За результатами дослідження визначено, що у структурі їхніх витрат на здійснення інновацій від 60% до 70% припадає на придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів, програмного забезпечення та капітальні витрати, пов'язані з упровадженням інновацій. Стосовно придбання нових технологій, то їх питома вага є досить низькою – у середньому 5,7%.

Проведений аналіз дозволив встановити, що практично єдиним джерелом фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств у харчовій промисловості є власні кошти виробників (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств у харчовій промисловості, %

Джерело фінансування	2007	2008	2009	2010	2011
Власні кошти	78,29	74,23	93,73	93,76	92,93
Держбюджет	0,16	–	0,003	0,003	–
Місцеві бюджети	–	–	–	–	–
Позабюджетні фонди	–	–	–	–	–
Кошти інвесторів:					
вітчизняних	0,03	0,04	–	–	–
іноземних держав	0,30	–	0,007	0,008	1,07
Кредити	20,19	25,73	6,26	6,26	6,01
Інші джерела	1,03	–	–	–	0,05
Усього	100	100	100	100	100

Особливості розвитку інвестиційно-інноваційних процесів харчової галузі є основою формування напрямків інноваційних перетворень її основних підгалузей і стосується також підприємств хлібопекарської промисловості. Результати проведеного аналізу тенденцій розвитку хлібопекарської галузі показали, що для сучасного ринку хлібопродуктів характерним є збільшення виробництва і його концентрація в межах потужних бізнес-груп. Інтеграційні процеси у хлібопекарській галузі характеризується чіткою регіональною концентрацією, що пояснюється специфікою хлібопекарської продукції – обмеженим строком реалізації і нерентабельністю збуту у віддалених областях. Встановлено, що провідні регіональні виробники хлібопекарської продукції охоплюють до 60% національного ринку. Так, компанія «Донбасхліб» займає приблизно 78% ринку хлібопекарської продукції Донецької області, а ПАТ «Коровай» охоплює 80% ринку в Луганській області.

Дослідження стану реалізації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі дозволило визначити низку тенденцій, що впливають на темпи їх розвитку, а саме: низька рентабельність виробників; високий ступінь залежності від сировинного чинника; обмеженість джерел фінансування;

високий рівень зношуваності основних виробничих фондів; слабка фінансово-економічна підтримка галузі державними органами; висока конкуренція на ринку; щорічне скорочення споживання хліба в Україні. На підставі проведеного аналізу встановлено, що тверде державне адміністрування в хлібопекарській галузі значно обмежує інвестиційні можливості хлібопекарських підприємств, а державне регулювання процесу ціноутворення на хліб призводить до формування низької рентабельності виробників. За даними Державної служби статистики України, у 2011 році 46% хлібопекарських підприємств виявилися збитковими. Установлено, що майже 50% собівартості готової продукції підприємств хлібопекарської галузі – це витрати на закупівлю сировини. При цьому ціни на борошномельну продукцію за період з 01.2010 по 06.2011 рр. зросли від 177 до 335 дол. США за тонну. Така ситуація ускладнює, а на деяких підприємствах унеможлиблює, впровадження інвестиційно-інноваційних процесів, стримує проведення модернізації та переоснащення хлібо заводів, сповільнює їх технологічний розвиток.

На основі аналізу особливостей здійснення інвестиційно-інноваційних процесів на хлібопекарських підприємствах Одеського регіону встановлено, що їх упровадження відбувається повністю за рахунок власних коштів виробників. Нестача зовнішніх інвестиційних ресурсів призводить до сповільнення процесів модернізації устаткування, зростання собівартості продукції, скорочення обсягів реалізації інноваційної продукції, зниження рівня конкурентоспроможності хлібопекарських підприємств.

За результатами дослідження встановлено, що агропромислові підприємства області, які займаються вирощуванням зерна, є важливою ланкою формування собівартості хлібопекарської продукції. Незадовільний стан аграрного сектора спричиняє низьку рентабельність регіональних виробників зерна, що унеможлиблює впровадження ними передових технологій вирощування якісних зернових культур. Низький технічний рівень регіональних виробників у межах ланцюга створення цінності (ЛСЦ) хлібопекарської продукції, недостатня якість зернових слугує стримуючим бар'єром на шляху здійснення інвестиційно-інноваційних процесів у хлібопекарській галузі.

На підставі аналізу ЛСЦ хлібопекарської продукції встановлено, що налагодження стійких інтеграційних зв'язків на основі кооперування учасників агропромислового комплексу, переробної промисловості та хлібопекарських підприємств є необхідною передумовою трансформації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств хлібопекарської галузі на регіональному рівні на засадах кластерного підходу.

Переваги заснування кластера над характерними для хлібопекарської галузі вертикально-інтегрованими структурами полягають в можливості отримати гнучку спеціалізацію та найефективнішу реалізацію синергетичних можливостей його учасників. У межах кластерного об'єднання має встановитися тісна співпраця між виробниками зерна, хлібопекарськими, борошномельними підприємствами, іншими суміжними за ресурсною базою галузями промисловості (круп'яною, комбікормовою, кондитерською, макаронною), а також освітніми, науково-дослідними організаціями, інвестиційними структурами, державними і регіональними органами влади.

Використовуючи результати дослідження особливостей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі та основні елементи ромба конкурентних переваг М. Портера, здійснено оцінювання ключових регіональних чинників у межах окреслених секторів ЛСЦ хлібопекарської продукції щодо спроможності галузі до кластеризації.

На засадах вивчення особливостей розвитку інтеграційних процесів у хлібопекарській галузі розроблено критерії відбору підприємств у кластер, а саме: рівень конкурентоспроможності підприємства; рівень розвитку його інвестиційно-інноваційних процесів; частка реалізованої продукції підприємства в загальному регіональному обсязі реалізованої хлібопекарської продукції; ступінь географічної локалізації підприємства; наявність у підприємства стійких галузевих міжфірмових зв'язків на регіональному рівні. Результати проведеного дослідження підприємств-потенційних учасників інтеграційних процесів у хлібопекарській галузі на засадах кластерного підходу із застосуванням запропонованих критеріїв відбору довели, що їх впровадження в Одеському регіоні є доцільним на базі таких підприємств, як ПАТ «Одеський коровай», ТОВ «ВТК «Круасан», ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця», КП «Южненська паляниця», ТОВ «Котовський хлібозавод». Ці підприємства демонструють відповідність за основними критеріями відбору (інтегральні показники оцінки $\geq 0,5$) і можуть сформувати міцний потенціал регіонального інноваційного кластера. Їх подальша інтеграція потребує визначення основних напрямків кластеризації підприємств хлібопекарської галузі на регіональному рівні і вдосконалення інструментів фінансування їх інвестиційно-інноваційних процесів.

У третьому розділі **«Методичні засади трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі Одеського регіону»** розроблено комплексний підхід до формування регіональних кластерів; сформовано модель узгодження економічних інтересів підприємств, що входять у кластер; визначено методичні засади реалізації механізму венчурного фінансування інвестиційно-інноваційних процесів в інтегрованих структурах.

Трансформацію інвестиційно-інноваційних процесів хлібопекарських підприємств Одеського регіону запропоновано проводити на основі використання комплексного підходу до формування регіональних кластерів шляхом створення на засадах державно-приватного партнерства кластерної бізнес-асоціації «Хлібний кластер Одеського регіону». Основними функціями бізнес-асоціації вважаються: розробка стратегії розвитку кластера; балансування інтересів його учасників; реалізація і спільне фінансування кластерних інвестиційно-інноваційних проектів із залученням бюджетних коштів, коштів з інших джерел; представлення і захист інтересів підприємств кластера в державних органах влади; створення консалтингових й аналітичних центрів, розвиток аутсорсинга.

Установлено, що у межах запропонованого кластера формується низка ЛСЦ основних продуктів кластера, а саме: комбікормових, борошномельно-круп'яних, хлібопекарських, макаронних і кондитерських виробів, кожен із яких характеризується специфічними особливостями. Шляхом аналізу ЛСЦ хлібопекарського продукту виділено структури, що беруть участь у цьому процесі. Співробітництво регіональних зерновиробників, борошномельних підприємств у

межах кластера обґрунтовано встановленням обмеження на рентабельність виробництва борошна в Україні у розмірі 2-6%, що робить цю галузь промисловості вкрай чутливою до коливань цін на зернові. Варто зазначити, що національні аграрії отримують близько 50% ринкової ціни зерна. Решта припадає на посередників, зернотрейдерів, що значно здорожчує його для національних борошномельних підприємств. Інтеграція зазначених виробників із хлібопекарськими підприємствами дозволить встановити баланс інтересів у ланцюгу «зерно–борошно–хліб, макаронні, борошняно-кондитерські вироби».

У дослідженні обґрунтовано, що принципом побудови кластера є принцип єдності ринку зернових ресурсів, виробників і споживачів продукції. У результаті дослідження світової практики формування інтегрованих структур кластерного типу встановлено залежність успіху їх інвестиційно-інноваційних процесів від налагодження стійких взаємозв'язків у межах регіональної моделі «потрійної спіралі». Відповідно до розглянутої моделі «потрійної спіралі» залучення у структуру кластера підприємств вказаних галузей, науково-дослідних і інвестиційних структур, регіональних органів влади дозволить структурувати процес нарощування вартості кінцевої продукції кластера і регулювати розподілення прибутку між його учасниками.

На основі постійної співпраці й узгодження інтересів учасників кластерної структури, досягається найбільш ефективно поєднання різноманітних інвестиційних, науково-технічних, інтелектуальних, інформаційних джерел, управлінських знань та прийомів менеджменту і здійснюється координація їх спільних зусиль на впровадження інвестиційно-інноваційних процесів.

Налагодження тісної співпраці з науково-дослідними установами і лабораторіями дозволяє значно пришвидшити процеси впровадження інноваційних розробок у виробництво, здійснити модернізацію виробничих потужностей, що для хлібопекарських підприємств є найактуальнішим завданням. У кластерах відбувається захист регіонального виробника, а завдяки пришвидшенню в них інвестиційно-інноваційних процесів стає можливим утримання певної частини ринку через диференціацію продукції всередині кластера і всередині регіону. Органи влади будуть зацікавлені у створенні кластерів, оскільки вони спростять їх діалог із бізнесом, сприятимуть розвитку малого і середнього бізнесу, допоможуть сформулювати адекватну потребам підприємств регіональну промислову політику.

Структурну модель кластерної бізнес-асоціації «Хлібний кластер Одеського регіону» представлено на рис. 1.

У дослідженні визначено, що кластер являє собою не просто суму своїх окремих частин, йому властивий синергетичний ефект. Під час функціонування кластера економічні ресурси привносяться до нього із суміжних ізольованих галузей, які не мають можливості використати їх більш продуктивно.

У межах кластера завдяки синергетичному ефекту від інтеграції створюється додатковий дохід від синергії, який дозволяє стимулювати до підвищення ефективності діяльності його окремих учасників. Перерозподілену частину додаткового доходу від синергії відповідно отримують структури, задіяні в реалізації кластерних інвестиційно-інноваційних проектів – науково-дослідні та інвестиційні організації. Їх вихідні інвестиційно-інноваційні потоки повинні

спрямовуватися до тих учасників кластера, впровадження інвестиційно-інноваційних процесів яких є доцільними з метою збільшення загальної ефективності всієї кластерної структури.

Рис. 1. Структурна модель кластерної бізнес-асоціації «Хлібний кластер Одеського регіону»

На основі принципу розподілу компенсації серед взаємодіючих підприємств, що входять у кластер, пропорційно до їх витрат, запропоновано економіко-математичну модель узгодження економічних інтересів у структурах кластерного типу. Згадана модель забезпечує стійке функціонування у кластерній системі за загальної умови рівноваги взаємодій, що встановлюється, коли сукупні втрати всіх підприємств, які входять у кластер, від взаємодій усередині кластера не перевищують сукупний ефект взаємодій:

$$\sum_{k=1}^K \sum_{n=1}^{Nk} d_n^k(z_n^k) \geq \sum_{k=1}^K \sum_{n=1}^{Nk} \Delta g_n^k(z_n^k), \quad (1)$$

де: $d_n^k(z_n^k)$ – частина додаткового ефекту, розподілюваного на користь n -го активного елемента (АЕ) k -ої підсистеми від участі у кластері, що досягається при реалізації планових індикаторів (плану) z_n^k .

$\Delta g_n^k(z_n^k)$ – відхилення (втрати) значення цільової функції n -го АЕ k -ої підсистеми від значення, що досягається при реалізації плану z_n^k .

За таких умов частина додаткового ефекту від взаємодій у кластері, що розподіляється на користь n -го АЕ k -ої підсистеми, визначається так:

$$d_n^k(z_n^k) = \frac{\Delta g_n^k(z_n^k)}{\sum_{k=1}^K \sum_{n=1}^{Nk} \Delta g_n^k(z_n^k)} \times R_0, \quad (2)$$

де: R_0 – критерій, що кількісно виражає сукупний додатковий ефект усіх АЕ кластера від участі у взаємодіях.

Використання моделі узгодження економічних інтересів підприємств на прикладі дослідження хлібопекарських підприємств Одеського регіону дозволило збільшити розрахункову рентабельність для ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» і ТОВ «Котовський хлібозавод» більш ніж у два рази.

Інвестиційне забезпечення кластерних проектів запропоновано здійснювати шляхом реалізації механізму венчурного фінансування за рахунок створення державно-приватних регіональних венчурних фондів (рис. 2), діяльність яких спрямовано на стимулювання кластерних інвестиційно-інноваційних процесів хлібопекарських підприємств, підвищення інвестиційної активності у кластері шляхом державно-приватного співфінансування.

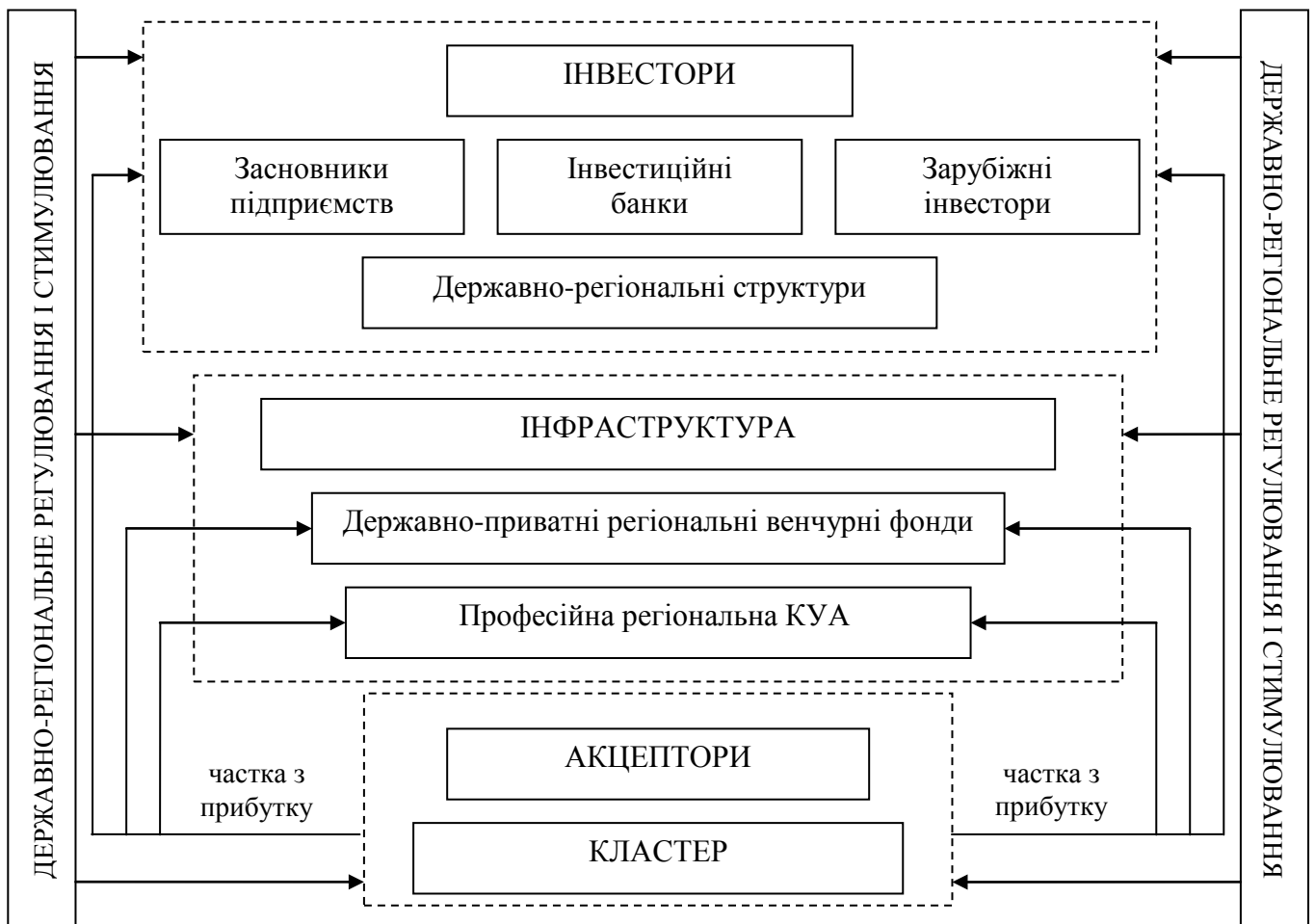

Рис. 2. Складові механізму венчурного фінансування інноваційних процесів у кластері

Реалізація венчурного фінансування на засадах державно-приватного партнерства сприятиме активізації та поширенню інвестиційно-інноваційних процесів хлібопекарських підприємств у межах хлібного кластера, стане важливим

джерелом акумуляції і перерозподілу фінансових ресурсів на їх впровадження, збільшить інвестиційні можливості підприємств, пришвидшить процеси комерціалізації інновацій, стимулюватиме встановлення тісних контактів між державою і бізнес-середовищем, формуватиме сприятливий регіональний інвестиційний клімат.

Запропоновані напрямки трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі дозволили надати рекомендації та визначити напрямки дій щодо їх активізації й підвищення результативності на засадах кластерного підходу.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та розроблено методичні підходи щодо трансформації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств як підґрунтя зростання їх конкурентоспроможності і фінансово-економічної стійкості.

1. Уточнено поняття інвестиційно-інноваційного процесу, яке, на відміну від існуючих, акцентує увагу на необхідності його формування на основі управління потоками виробничих чинників, інвестиційних потоків і потоків науково-технічних та організаційних змін.

2. Реалізація моделі інвестиційно-інноваційного процесу повинна відбуватися на основі інтеграції його учасників шляхом довгострокового співробітництва виробничих підприємств із науково-дослідними організаціями і приватними інвестиційними структурами за участю органів державної влади. Запорукою успішного інвестиційно-інноваційного процесу вітчизняних підприємств є розширення джерел фінансування, їх комбінація і застосування етапності інвестиційних вкладень.

3. За результатами аналізу світового та українського досвіду формування структур міжфірмової кооперації визначено найбільш перспективну їх форму – регіональний інноваційний кластер. Сформовано основні характеристики, що визначають інноваційні кластери поміж інших угруповань, на основі яких запропоновано їх класифікацію на базі десяти класифікаційних ознак. Доведено, що визначальним чинником успішності інвестиційно-інноваційних процесів кластерних структур є формування моделі «потрійної спіралі», яка поєднує інтереси держави, науки і бізнесу.

4. На підставі дослідження сучасних інструментів фінансування інвестиційно-інноваційних процесів інтегрованих структур встановлено, що їх удосконалення і підвищення ефективності в національних умовах має відбуватися в напрямку розвитку механізму венчурного фінансування на засадах партнерських стосунків між органами державної влади і приватним сектором.

5. Шляхом проведення аналізу сучасного стану хлібопекарської промисловості виявлено тенденції, що впливають на особливості інвестиційно-інноваційних процесів галузевих підприємств, а саме: тверде державне регулювання процесу ціноутворення; збільшення виробництва і його концентрація в руках потужних інтегрованих структур; старіння технічного оснащення хлібозаводів; скорочення споживання хліба і хлібопродуктів населенням. Обґрунтовано наявність стійкого зв'язку між темпами розвитку інвестиційно-інноваційних процесів

хлібопекарських підприємств і поширенням інтеграційних процесів у галузі, на підставі чого визначено, що їх трансформація має відбуватися в напрямку подальшої інтеграції основних учасників ланцюга створення цінності хлібопекарської продукції на регіональному рівні на засадах кластерного підходу.

6. Розроблено методичний підхід до оцінювання та відбору підприємств у кластер на основі критеріїв, які було використано для визначення його потенційних учасників у хлібопекарській галузі. Здійснено аналіз ключових регіональних чинників у межах окреслених секторів ланцюга створення цінності хлібопекарської продукції щодо спроможності галузі до кластеризації.

7. Використання комплексного підходу до формування регіональних кластерів, в основі якого покладено принципи державно-приватного партнерства, дозволило трансформувати інвестиційно-інноваційні процеси хлібопекарських підприємств шляхом заснування кластерної бізнес-асоціації «Хлібний кластер Одеського регіону». На підставі розглянутої моделі «потрійної спіралі» доведено доцільність інтеграції зерновиробничих, борошномельних і хлібопекарських підприємств із науково-дослідними й інвестиційними структурами, державно-регіональними органами влади, що дозволяє активізувати інвестиційно-інноваційні процеси, розширити джерела їх фінансування.

8. Розроблено модель узгодження економічних інтересів у структурах кластерного типу на основі принципу розподілу компенсації серед взаємодіючих підприємств, що входять у кластер, пропорційно до їх витрат. Використання запропонованої моделі забезпечує стійке функціонування підприємств за загальною умовою рівноваги взаємодій, яке встановлюється, коли сукупні втрати всіх учасників кластера від взаємодій всередині кластера не перевищують сукупний ефект взаємодій.

9. Реалізацію інвестиційно-інноваційних процесів у кластері запропоновано здійснювати з використанням механізму венчурного фінансування за рахунок створення державно-приватних регіональних венчурних фондів, діяльність яких сприятиме поширенню кластерних проектів підприємств і зростанню рівня інвестицій у хлібопекарську галузь.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в колективних монографіях:

1. Розвиток потенціалу менеджменту в глобальному середовищі бізнесу: монографія / [під ред. Г. М. Козлової, О. В. Балашова] – Одеса: Пальміра, 2008. – 207 с. (8,9 д.а., у т.ч. внесок здобувача: підрозділ 1.1 «Шляхи досягнення системної ефективності організацій в ринковій інфраструктурі». – С. 8-15).

Особистий внесок здобувача (0,4 д.а.): розглянуто методичні засади організаційної ефективності, сформульовано принципи ефективного управління, виявлено напрямки оптимізації організаційної структури.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Ступак С. М. Стратегічне управління як виклик дестабілізації сучасного ринку / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка,

політологія, історія. – 2006. – №4 (24). – С. 33-38 (0,31 д.а.)

3. Ступак С. М. Інноваційна стратегія на шляху підвищення конкурентноздатності підприємства / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2007. – № 3 (40). – С. 77-83 (0,31 д.а.)

4. Ступак С. М. Управління інноваційним розвитком підприємства в нестабільному ринковому середовищі / С. М. Ступак // Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць / Одес. держ. екон. ун-т; Редкол.: проф. Зверяков М. І., доц. Ковальов А. І., проф. Буркінський Б. В., проф. Валувєв Б. І., проф. Редькін О. С. та ін. – Одеса: ОДЕУ, 2007. – Вип. 26 (62). – С. 149-154 (0,4 д.а.)

5. Ступак С. М. Конкурентоспроможність як комплексний показник ефективності розвитку / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2008. – № 6 (62). – С. 149-154 (0,4 д.а.)

6. Ступак С. М. Стратегічна ефективність корпорацій у глобальній економіці / О. В. Балашов, С. М. Ступак // Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць / Одес. держ. екон. ун-т; Редкол.: проф. Зверяков М. І., доц. Ковальов А. І., проф. Буркінський Б. В., проф. Валувєв Б. І., проф. Редькін О. С. та ін. – Одеса: ОДЕУ, 2008. – Вип. 34. – С. 19-25 (0,6 д.а.)

Особистий внесок здобувача (0,4 д.а.): розглянуто чинники розбудови засад корпоративної ефективності та механізми її забезпечення.

7. Ступак С. М. Маркетинг інновацій в системі управління інноваційною діяльністю підприємства / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – №8 (86). – С.34-42 (0,6 д.а.)

8. Ступак С. М. Механізм управління інноваційною діяльністю підприємства / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2010. – №5 (106). – С.41-49 (0,4 д.а.)

9. Ступак С. М. Аналіз стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України / С. М. Ступак // Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць / Одес. держ. екон. ун-т; Редкол.: проф. Зверяков М. І., проф. Ковальов А. І., проф. Буркінський Б. В., проф. Осипов В. І., проф. Максимова В. Ф., проф. Редькін О. С. та ін. – Одеса: ОДЕУ, 2011. – Вип. 41 Ч. 2. – С. 125-132 (0,6 д.а.)

10. Ступак С. М. Концептуальна модель регіонального інноваційного кластеру на прикладі галузі хлібопечення / С. М. Ступак // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький: Вісник ХНУ. – Хмельницький, 2011. – № 3, Т.1 (176). – С. 56-59 (0,4 д.а.)

11. Ступак С. М. Механізми фінансування інвестиційно-інноваційних процесів / С. М. Ступак // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту – Чернівці-Луцьк: ЧТЕІ КНТУ, 2011. – Вип. II (42) ч. 2. Т.1. Економічні науки. – С. 458-464 (0,45 д.а.)

12. Ступак С. М. Світові тенденції розвитку інвестиційно-інноваційних

процесів / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – № 10 (135). – С. 188-198 (0,5 д.а.)

13. Ступак С. М. Формування моделі інноваційного кластеру на базі хлібопекарської галузі Одеського регіону / С. М. Ступак // Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць / Одес. держ. екон. ун-т; Редкол.: проф. Зверяков М. І., проф. Ковальов А. І., проф. Буркінський Б. В., проф. Максимова В. Ф., проф. Редькін О. С. та ін. – Одеса: ОДЕУ, 2012. – Вип. 1(44). – С. 112-121 (0,81 д.а.)

14. Ступак С. М. Модель горизонтального узгодження економічних інтересів підприємств, що входять в кластер / Т. Б. Кублікова, С. М. Ступак // Зовнішня торгівля. Економічна безпека: Збірник наукових праць КРОК. – Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2011. – Вип. 11. – С. 49-55 (0,5 д.а.)

Особистий внесок здобувача (0,25 д.а.): розглянуто основні види взаємодій, що виникають між учасниками кластерної системи у процесі її функціонування, запропоновано економіко-математичну модель узгодження економічних інтересів у структурах кластерного типу.

15. Ступак С. М. Фінансування інноваційних процесів в кластері / Т. Б. Кублікова, С. М. Ступак // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». – Хмельницький: ХЕУ, 2012. – Вип. 1 (25). – С. 50-52 (0,3 д.а.)

Особистий внесок здобувача (0,15 д.а.): визначено напрямки формування ефективних інструментів фінансування інновацій, розроблено модель державно-приватних регіональних венчурних фондів, сформовано основні функції і принципи їх заснування.

Публікації в інших наукових виданнях:

16. Ступак С. М. Комплексна структура інноваційного потенціалу підприємства / С. М. Ступак // Збірник тез міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України в умовах євроінтеграції» 14-17 травня 2007 року. – Луганськ: ЛНПУ, 2007. – С. 189-194 (0,36 д.а.)

17. Ступак С. М. Діагностика стратегічних факторів активізації інноваційної діяльності хлібопекарських підприємств / С. М. Ступак // Науковий потенціал України 2010: Матеріали шостої всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 22-24 березня 2010 року. – Київ, 2010р. – Частина 1. – С. 89-93 (0,34 д.а.)

18. Ступак С. М. Досвід та перспективи венчурного фінансування інноваційної діяльності / С. М. Ступак // Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах: Збірник наукових праць II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції СФПК ОДЕУ, 8 жовтня 2010 року. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – С. 608-614 (0,45 д.а.)

19. Ступак С. М. Організаційно-економічна сутність інноваційних кластерів / С. М. Ступак // Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання теорії та практики

менеджменту» 16-18 березня 2011 року. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля; ТОВ «Віртуальна радість», 2011. – С. 165-166 (0,16 д.а.)

20. Ступак С. М. Специфіка формування і особливості розвитку регіональних кластерів в умовах української економіки / С. М. Ступак // Інноваційна модель розвитку регіону як умова економічної безпеки в контексті інтеграційних процесів: Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених, 30 березня 2011 року / За заг. ред. д.е.н., проф. В. І. Дубовицького. – Донецьк: ТОВ «ДЕГІ», 2011. – С. 146-148 (0,15 д.а.)

21. Ступак С. М. Стратегічне управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства / С. М. Ступак // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» 19-20 травня 2011 року. – Луцьк: ВІЕМ, 2011. – С. 123-126 (0,16 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Ступак С. М. Трансформація інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню сучасних теоретичних аспектів та розробці практичних рекомендацій щодо трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі.

У дисертації уточнено поняття «інвестиційно-інноваційний процес». Запропоновано модель інвестиційно-інноваційного процесу, що заснована на довгостроковому співробітництві виробничих підприємств з науково-дослідними організаціями, приватними інвестиційними структурами, державними органами влади. Проведено огляд основних форм організації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств. Досліджено сучасні інструменти фінансування інвестиційно-інноваційних процесів в інтегрованих структурах.

Проаналізовано стан та тенденції розвитку інвестиційно-інноваційних процесів і джерела їх фінансування на підприємствах України, їх особливості у хлібопекарській галузі. Досліджено ключові регіональні чинники у межах окреслених секторів ланцюга створення цінності хлібопекарської продукції щодо спроможності галузі до кластеризації. Сформовано комплексний підхід до формування регіональних кластерів на засадах державно-приватного партнерства. Розроблено модель узгодження економічних інтересів підприємств у структурах кластерного типу. Сформульовано методичні засади реалізації механізму венчурного фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств в інтегрованих структурах.

Ключові слова: інновація, інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестиційно-інноваційний процес, конкурентоспроможність, хлібопекарська галузь, кластер, венчурне фінансування.

АННОТАЦИЯ

Ступак С. Н. Трансформация инвестиционно-инновационных процессов на предприятиях хлебопекарной отрасли. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04. – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2013.

Рассмотрены основные теоретические аспекты и разработаны практические рекомендации относительно трансформации инвестиционно-инновационных процессов на предприятиях хлебопекарной отрасли. Обосновано наличие тесной взаимосвязи между динамикой инвестиционных процессов и темпами развития инновационных разработок. Уточнено понятие инвестиционно-инновационного процесса. Определено, что осуществление инвестиционных вложений в инновационной сфере должно происходить на основе партнерских отношений между государством и частным сектором.

Предложена модель инвестиционно-инновационного процесса на основе долгосрочного сотрудничества производственных предприятий с научно-исследовательскими и частными инвестиционными организациями, государственными структурами. Установлено, что залогом успешности инвестиционно-инновационного процесса отечественных предприятий должно стать расширение источников финансирования, их комбинация и применение этапности инвестиционных вложений.

В результате исследования установлено, что наиболее перспективной формой организации инвестиционно-инновационных процессов является региональный инновационный кластер. Определены основные характеристики, выделяющие инновационные кластеры среди других интеграционных структур, на основе которых предложена классификация инновационных кластеров на базе десяти классификационных признаков. В результате анализа современных инструментов финансирования инвестиционно-инновационных процессов интегрированных структур определено, что их формирование в национальных условиях должно происходить в направлении реализации механизма венчурного финансирования.

На основе изучения тенденций развития и источников финансирования инвестиционно-инновационных процессов на предприятиях хлебопекарной отрасли обоснована целесообразность их трансформации путем интеграции основных участников цепочки создания ценности хлебопекарной продукции на региональном уровне. В ходе проведенного исследования особенностей интеграционных процессов хлебопекарных предприятий разработаны критерии отбора предприятий в кластер, которые были использованы для определения его потенциальных участников в хлебопекарной отрасли. Разработан комплексный подход к формированию региональных кластерных бизнес-ассоциаций на основе государственно-частного партнерства. Обоснована необходимость создания в Одесском регионе такой бизнес-ассоциации, как региональный инновационный «Хлебный кластер», объединяющей сельскохозяйственные организации и смежные по ресурсной базе предприятия пищевой и перерабатывающей промышленности,

научно-исследовательские и инвестиционные структуры, государственно-региональные органы власти.

Сформирована экономико-математическая модель согласования экономических интересов в структурах кластерного типа. Для расширения инвестиционных возможностей участников кластерной структуры предложено реализацию механизма венчурного финансирования кластерных проектов осуществлять путем создания государственно-частных региональных венчурных фондов.

Ключевые слова: инновация, инвестиционно-инновационная деятельность, инвестиционно-инновационный процесс, конкурентоспособность, хлебопекарная отрасль, кластер, венчурное финансирование.

ANNOTATION

S.N. Stupak. The transformation of investment-innovative processes at enterprises of baking industry. – Manuscript.

Dissertation for the obtaining of scientific degree of candidate of economics. Speciality 08.00.04. – economics and management of enterprises (according to the types of economic activities). – Odessa National Economic University, Odessa, 2013.

In dissertation the main theoretical aspects and practical recommendations concerning the transformation of investment-innovative processes of the baking industry enterprises are considered. The basic concepts of investment-innovative processes are clarified and specified. The model of investment-innovative processes based on the integration of enterprises with research organizations, private investment structures and government agencies through the long-term cooperation is proposed. The main organizational forms of investment-innovative processes of enterprises are considered. Actual financing instruments of investment-innovative processes into the integrated structures are investigated.

The condition and trends of investment-innovative processes and the sources of its financing at Ukrainian enterprises and its features in the baking industry are analyzed. The methodical approach to the evaluation of the preconditions of integration processes of baking industry enterprises is improved. The complex approach to the evaluation and selection of enterprises in the cluster is developed. The model of coordination of economic interests of enterprises of the cluster structures is proposed. The methodical foundations of realization of the venture financing mechanism of investment and innovation processes in the integrated structures are formalized.

Key words: innovation, investment-innovative activity, investment-innovative process, competitiveness, baking industry, cluster, venture financing.